

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
Департамент „Политически Науки“

КАРЛ РЕЙНОЛД АУГУСТССОН

Идеята за „Велика Албания“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на научна и образователна
степен „доктор“ по специалност „политология“

шифър 05.11.02

Научен ръководител:

доц. д-р Соня Хинкова

2013

София

Съдържание на дисертацията

Увод	4
I. Нация и държава в случая на Албания	14
А. Понятията „нация“ и „държава“	14
1. Национализъм и национална държава.....	14
i. Понятието „национална държава“	27
ii. Следствия и смислови разклонения на понятието „нация“	30
Б. Суверенитет	32
1. Самоопределение и териториален интегритет	36
2. Автономия.....	44
3. Споделен суверенитет.....	56
i. Споделеният суверенитет и Европейският съюз	70
4. Кондоминиуми и международни градове.....	77
II. Балкански национализми.....	83
А. История на Османската империя	83
В. Исторически основи на настоящата ситуация	86
1. История на Косово.....	96
С. Преглед на националните идеи на останалите балкански нации.....	104
Д. История на идеята за „Велика Албания“	115
1. Преди 20 век.	115
2. Преди комунистическото управление в 20 век.	116
3. Комунизъм	117
4. Посткомунизъм	117
5. Съставляващи части на „Велика Албания“	118
i. Албания (Shqipëria).....	118
ii. Косово	127
iii. Македония (Македонија)	132
iv. Черна гора (Црна Гора)	135
v. Гърция (Ελλάδα) и други области.....	136

III. „Велика Албания” в международен контекст.....	139
A. Съединени американски щати.....	139
B. Държави от Европейския съюз.....	140
C. Русия (Россия)	141
D. Съседни балкански държави	142
E. Конфликтът в Косово	145
1. Корени на конфликта	145
2. Косовска война 1999	147
3. Възможни сценарии за уреждане на конфликта.....	150
F. Конфликтът в Македония.....	158
1. Войната от 2001	158
2. Международни отношения.....	158
3. Възможни сценарии за уреждане на конфликта.....	159
G. Евроатлантическа интеграция	159
1. Албания (Shqipëria)	160
2. Македония (Македонија).....	167
3. Черна гора (Црна Гора)	170
Заклучение	173
Библиография.....	182

Тази дисертация изследва на идеята за „Велика Албания”, която включва както Република Албания, така и части от съседните страни, населени преобладаващо с етнически албанци. Терминът „Велика Албания” следва да бъде разбран и като усилието за присъединяване на всички области с преобладаващо албанско население към територията на Република Албания. Настоящото изследване разглежда термина „Велика Албания” и в двата аспекта.

Представени са и важните теоретични постановки по отношение на разглежданата тематика, като основната цел на изследването е преглед и оценка на текущата ситуация относно идеята за „Велика Албания” и значението им от гледна точка на теоретичните перспективи. Настоящото изследване също отделя внимание на възможните развръзки на спора относно желанието на Косово за независимост от Сърбия.

Световната история, особено в последните два века, предоставя множество примери за създаването и строителството на независими държави, организирани около съответните им национални общности. Този процес се нарича поява на национални държави. Това отговаря на възгледите на множество хора, включително и днес, че националната държава е своеобразен идеал, че на всички национални общности се полага национална държава, и че всички независими държави трябва да са национални.

Според този възглед, всяка национална държава трябва да включва всички представители на съответната национална общност и да се състои изключително от тях. В добавка, съществува представата, че някои нации имат правото върху определени територии, независимо от това, че съответната автохтонна национална общност понастоящем е или малцинство, или дори не е представена във визираната територия.

Тези схващания са приложими и в албанския случай. Независимо от феодалните албански кралства в средновековието, албанска държава не съществува до началото на двадесети век, с изключение на двадесет и пет годишното управление на националния герой Skënderbeu през петнадесети век.

Стремежът за създаването на албанска национална държава не приключва напълно с установяването на Албанската република (която впоследствие за кратко ще бъде и Кралство) през 1912. Причината за това е гореизложената – възгледът, че за една национална държава

не е достатъчно само да съществува като независим субект в зачитане на съответната съставляваща я нация; необходимо е тя да съдържа цялата нация и считаната за полагаема ѝ територия. Тук е редно да се припомни, че макар повечето от европейските държави да са национални, много малко от тях съдържат изцяло присъщите им нации, и малко – ако изобщо някои – от тях са съставени изключително и само от представители на съответната нация.

Много албанци считали – а и считат и досега – че размерът на възникналата през 1912 година албанска национална държава е само половината от това, което е трябвало да бъде. Логиката обаче показва, че единственият начин албанската държава да получи повече територия е за сметка на териториалните загуби на други държави. Повечето – и дори всички – от тези държави също са национални държави и техните съставляващи нации също вярват, че имат равни, ако не и по-големи права върху териториите, към които албанските националисти предявяват претенции.

Предмет на изследването, изследователски въпроси, основни цели и задачи на дисертационния труд

Предмет на дисертационното изследване е идеята за „Велика Албания” (тоест, районите, за които много от албанските националисти считат, че трябва да принадлежат към Република Албания), а **конкретен обект** на анализ са основните фактори, които влияят за нейното възникване в исторически контекст и върху нейното развитие на съвременния етап. Това е въпрос от съществено значение за Балканите днес, защото той предизвиква военни конфликти: в Косово в 1999 и Македония в 2001. Въпросът придобива особена значимост и актуалност с обявяването на независимост на Косово през 2008.

Предвид така очертаните предмет на изследване и обект на анализ се поставя **водещият изследователски въпрос**: как идеята за „Велика Албания” се развива и влияе в регионален и международен план.

Могат да се посочат няколко причини, поради които той е важен не само за Балканите, но и на международно ниво. Най-съществената сред тях е, че декларацията за независимост на Косово може да инспирира други сецесионистки движения, както в Европа, така и в други части на света. Това повдига важни политически и международни въпроси, свързани с

националната идентичност, национализма, суверенитета, самоопределението и териториалния интегритет.

Цели на изследването:

Първо: да се изследват историческите корени на сегашната ситуация както в самата Албания, така и в съседните области, населени с етнически албанци.

Второ: да се сравни „Велика Албания” с другите Велики нации на Балканския полуостров. Все пак, „Велика Албания” не е единствената проява на стремеж към създаване на „велики нации” в региона. Други примери са „Велика Сърбия”, „Велика Хърватия”, „Велика Румъния”, „Велика България”, „Велика Унгария”, „Велика Македония” и „Велика Гърция”.

Трето: да се установи отношението на международната общност към въпроса за „Велика Албания”, като от особена важност е да бъдат разгледани възгледите на съседните държави, на държавите-членки на НАТО и ЕС, и на Русия.

Четвърто: да се проучи вероятността за осъществяване на проекта „Велика Албания”, като с тази цел се разглеждат няколко възможни сценария.

Задачи на изследването:

С оглед на изследването е нужно да се направи преглед на някои теоритични постановки:

1. Какво съставлява една нация и едно национално самосъзнание?
2. Какво представлява суверенитетът?
3. При какви обстоятелства правото на самоопределение има приоритет пред териториалната цялост?

След като изследваме гореизложените теоритични въпроси, можем да ги конкретизираме по отношение на идеята за „Велика Албания“:

1. Каква е историята на Балканския полуостров?
2. Каква е ситуацията на Балканския полуостров по отношение на другите „велики нации“?
3. Какви са историческите корени на настоящата ситуация?
4. Кои са съставляващите части на „Велика Албания“?
5. Как се разглежда идеята за „Велика Албания“ в контекста на международните отношения?

Темата на изследването в наличната литература:

Не е неочаквано, че литературата по въпросите на нацията и национализма отразява значително различаващи се възгледи. Една от добрите дефиниции, с които можем да започнем, ни се предлага от Джеймс Келас в „*The Politics of Nationalism and Ethnicity*“:

Нацията е група хора с чувство на принадлежност към общност на основата на исторически, културни и родствени връзки. Нациите имат „обективни“ характеристики, които могат да бъдат споделена територия, език, религия или произход (като наличието на всичко от изброеното не е задължително), и „субективни“ характеристики, като усещането за национална принадлежност и привързаност. В края на спектъра стои „върховната лоялност“ на готовите да умрат за нацията. (Келас, 1967, стр. 2-3)

Важно е да се отбележи степента на разногласие в зависимост от това кога е създадена дадена национална държава (или е съществувал стремеж за установяването на такава). Ето как Антони Смит коментира това:

Редно е да си спомним разграничението между два вида модела за изграждане на нация, гражданско-териториален и етнически-генеологичен, и двата пътя на

държавно строителство, този на бюрократичната инкорпорация и народностната мобилизация. Нациите, създадени от елит и съставляващи сребрени общности, обединени по силата на властна държавност, инкорпорираща по-ниските социални слоеве в рамките на някакви териториални ограничения, очаквано се сблъскват с много повече пламенен териториален национализъм, включително по отношение на малцинствата в териториалните си граници и извън тях. За разлика от тях, нациите създадени „отдолу“ от интелигенцията и част от средната класа от народностната общност с мобилизация на културните ресурси (етно-исторически, езикови, религиозни, обичаи) за създаване на активна, политизирана нация, също толкова очаквано показват силен етнически национализъм, както навътре, към поляризиране на собствените общества в посока „изчистване“ и набелязване на „инстинските членове“, така и навън, към външни потисници и конкуренти за политическата власт. (Smith, 1991, 123 стр.)

Различни са и схващанията по отношение на суверенитета. Според някои, не е възможно да се постигне точна дефиниция на това какво е суверенитет. “Не съществува еднозначен отговор на въпроса [какво представлява суверенитетът], защото писменото международно право никога не предлага подобна дефиниция в каквато и да било форма“. (Gombár, 1998, 510 стр.)

Станфордската енциклопедия на философията (The Stanford Encyclopedia of Philosophy) предлага следната дефиниция за суверенитет: “Суверенитетът, макар значенията му да са варирали в човешката история, съдържа едно основно значение, това на върховния авторитет върху дадена територия. Това представлява съвременното понятие за политическа власт... Държавата е политическата институция, която въплъщава представата за суверенитет. Обществото от държави съставлява международната система от суверенни държави. (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2003, <http://plato.stanford.edu/entries/sovereignty>)

Суверенитетът може да има различни форми и дори може да представлява индивид:

Суверенитетът е върховният легитимен авторитет върху дадена територия. Суверенът може да не е личност, като например Хенри V или Луиз XIV, или Левиатан

на Хобс. Суверенът може да бъде и обединената воля на хората, според Жан-Жак Русо, или определен набор от закони, които въздават определен авторитет на различните длъжности и позиции, напр. Конституцията на САЩ. Основното във всеки случай е, че в рамките на определени териториални граници суверенът разполага с върховна власт: В йерархичната структура той заема най-високото място, което никой не може да оспори или легитимно да му се противопостави. (Lugo, 1996, 39 стр.)

Методи на изследването

За да се изпълнят изследователските цели, в дисертационния труд се прилага своеобразно съчетание на допълващи се **методологически подходи** – исторически, качествен, ситуационен, проследяване на процесите и сравнителен.

Историческият подход включва събиране на релевантна информация за възникването на идеята за „Велика Албания”, подкрепена със съответните доказателства.

Качественият метод на анализ е използван за конкретен случай - case study, а именно съвременното актуализиране на албанския национален въпрос.

Важен инструмент на качествените анализи е проследяването на процесите и той също е приложен в настоящето изследване. Чрез него се описва последователността на събитията, които възникват или следват от идеята за „Велика Албания” както в регионален, така и в международен план.

Качественият метод е допълнен със сравнителен анализ на идеята за „Велика Албания” в няколко измерения.

В исторически план – със съпоставими идеи за „велики държави” в другите балкански страни.

В съвременен план – с актуализирането на идеята „Велика Албания” в албанските общности, живеещи в различни държави – Косово, Македония, Черна гора, Сърбия, Гърция.

В сравнителен план се анализира и отношението на международните фактори – САЩ, държави от ЕС и Русия, като се откроява тяхната позиция към идеята за „Велика Албания” и конфликтите в Югоизточна Европа.

Сравнителният анализ включва и отношението на съседните балкански държави към идеята за „Велика Албания” и конфликтите в Косово и Македония.

Структура на изследването

Изведените акценти формират структурата на дисертацията и тя се състои от три глави и заключение. Глава първа изследва понятията „национализъм“ и „суверенитет“, двете теоретични постановки в основата на въпроса за „Велика Албания“. В първата половина на Глава първа понятията „национализъм“ и „нация“ се разглеждат паралелно с въпросите на регионалната интеграция. На анализ са подложени различните компоненти на националната идентичност. По-старият, „френски модел“ на националната идентичност е сравнен с новия „германски модел“ : доколко националната идентичност се основава на мястото на раждане или по-скоро на фактори като езика и генетиката. В първа глава са анализирани и идеите на известни автори като Бенедикт Андерсън и Антони Смит.

Анализът на националната идентичност след това е приложен конкретно към албанската нация, за която важи описания по-горе „германски модел“. За това има няколко причини. На първо място, този модел е по-близък до националните идентичности, чието развитие е във възход през деветнадесети век. Това важи както за германската, така и за албанската идентичност, независимо от това, че основополагащите идеи на националното самоосъзнаване са малко по-ранни. Албанската национална идентичност заема централно място непосредствено преди създаването на албанската държава през 1912 година. За албанската идентичност следователно би било трудно да следва френския модел, основан на национална общност, която вече има своя национална държава.

Следва анализ на понятието „национална държава“. Първоначално е направен исторически преглед на възникването на идеята. Независимо от това, че съществуват примери за доста по-ранни държави от този тип, напр. Франция, Швеция, Дания и Португалия, създаването на много други национални държави бележи разцвет в деветнадесети век и това води до въздигането на националната държава като своеобразна норма за държавотворчество.

За това има няколко причини. (Следващият пасаж е цитат от 21 стр. на настоящото изследване). Най-съществената от тях е, че колкото по-хомогенни са едни държави, толкова по-малко вътрешни конфликти имат. Друга причина за популярността на идеята за

национална държава е, че тя бива схващана като форма на легитимация за държавата. Ако една държава не е формирана около определена нация (или поне логически смислена формация, ограничена от естествени географски граници), то не представлява ли тя изкуствени заградителни линии на картата? Този тип мислене отговаря на идеята, че нациите имат право да предявяват териториални претенции и да населяват определени територии като свои. Трета причина е, че хората са склонни да проявяват лоялност към държавата в много по-голяма степен, ако тя е изградена около нацията, към която принадлежат.

Идеята за националната държава е от съществена важност за идеята за „Велика Албания”, особено в частта, според която националните държави имат правото да съдържат всички членове на своята национална общност и че нациите притежават определени територии, които националните държави могат да считат за свои. Мотивът за създаването на „Велика Албания” е опит за присъединяването на тези територии към албанската държава, или, като минимално условие, обявяването им за независими от другите държави, в чиито териториални граници влизат те.

Крайт на първата част на Глава първа разглежда регионалната интеграция. Идеята за регионалната интеграция се състои в това, че държави, най-често национални такива, споделящи общо културно наследство, се обединяват чрез отворени граници, свободно движение на стоки, услуги, капитали и хора. Това става възможно благодарение на международни организации, в които независимите държави членуват. Тези организации могат да бъдат като междуправителствени (най-честият случай), така и наднационални. Във втория случай те могат да започнат да приличат на държави сами по себе си. Регионалната интеграция започва в Европа след Втората световна война със създаването на Европейската общност за въглищата и стоманите, която по-късно се развива в Европейски съюз. ЕС е най-ясният световен пример за регионална интеграция. Опити за такава съществуват - в много по-малка степен – и другаде в света.

В този смисъл, регионалната интеграция има съществено значение за идеята за „Велика Албания”, заради потенциала си да го подкопае изобщо. С отслабване на държавните граници и обединяване на държавите на един континент на основата на споделено наследство, важноста на това определена територия да попада в пределите на „подходящата“ държава намалява. Това е естествено следствие от създаването на общ пазар,

обща валута, отворени граници и свободно движение на хора. В резултат на което както нуждата, така и желанието да се променят държавните граници значително намалява вследствие регионалната интеграция. Мнозина считат, че конфликтът можеше да бъде избегнат, ако и Албания, и държавите от бивша Югославия бяха интегрирани в регионална общност като Европейския съюз.

Втората част на Глава първа се занимава с понятието „суверенитет“. Изследваните специфични аспекти на суверенитета включват самоопределение, териториален интегритет, автономия, споделен суверенитет и кондоминиуми и международни градове. Всеки от тези аспекти има отношение към идеята за „Велика Албания“.

Дихотомията между самоопределението и териториалния интегритет е една от най-важните дилеми в международните отношения. Мнозина обаче считат, че правото на самоопределение касае избора на държавно управление, което не е задължително да включва правото на избор дали една територия да се отдели като независима държава или да се присъедини към друга. От друга страна имаме териториален интегритет, тоест идеята, че държавите имат право да притежават територията, която ясно попада под техния суверенитет. И двете идеи са еднакво валидни и важни, и следва да бъдат уважавани. Тъй като обаче всяка противоречи на другата, пълното следване и на двете едновременно е практически невъзможно. Настоящото изследване разглежда различните аргументи в подкрепа на всяка една от тези идеи. Отделя се внимание и на начините, по които международната общност не успява систематично да прилага принципите на двете понятия по отношение на различните сепаратистки стремежи в света. Разглеждат се и няколко други сепаратистки движения и щетите, нанесени от непостоянността на международната общност.

Този аспект на дебата за суверенитета, дихотомията между самоопределението и териториалния интегритет, има пряко отношение към това дали Косово – и следователно всяка друга територия, схващана като част от „Велика Албания“ – има правото да се отдели в самостоятелна държава – и доколко Сърбия и/ли Македония са в правото си да възпят сепаратистките стремежи..

Второто разглеждано в настоящия труд теоретично понятие, отнасящо се към суверенитета, е автономността. Посочват се различните видове автономност и няколко ключови примера се разглеждат отблизо. Въпросът за автономността отново има съществено значение за идеята за „Велика Албания”. Следва да се припомни, че сръбското правителство предлагаше – и продължава да предлага – значителна автономност на Косово в размяна на отказа му от сецесия. Въпреки че вероятността подобно предложение да бъде прието е изключена, то следва да бъде изследвано. Това, което не може да се случи по отношение на Косово, може все още да бъде осъществено по отношение на етническите албанци в западната част на Македония.

Третото разглеждано понятие, обвързано със суверенността, е споделяният суверенитет. Идеята за подялба на суверенитета (и доколкото тя изобщо е възможна) е резултат от регионалната интеграция. Това е нова идея, дотолкова, доколкото регионалната интеграция започва едва след Втората световна война. Тя се състои в това, че при споделяне на суверенитета, всяка държава обединява своя суверенитет с други. Поддръжниците на споделяния суверенитет твърдят, че по този начин държавите не губят от суверенитета си, защото само го споделят с други държави. Опонентите считат, че това е невъзможно, защото една държава е или суверенна, или не е. Това доколкото сподялба на суверенитет е възможна, не може да се установи категорично, защото различните автори влагат различно разбиране в дефинирането на рамките на суверенитета. В тази си част, настоящото изследване разглежда и различните аспекти на суверенността, обикновено обвързвани с независимостта на държавите: установени граници, валута, въоръжени сили, предоставяне на гражданство и право на арест. Разгледани са и някои примери, например еврото за ЕС и как то се прилага на наднационално ниво.

В тази част се предлага и анализ на подялбата на суверенитет в ЕС. За това има две очевидни причини. Първо Европейският съюз е най-голямото и мощно наднационално сформирование – пример за регионална интеграция където и да било в света, в миналото и настоящето. Второ, защото примерът на регионалната интеграция има най-съществени последици за целия регион.

Накрая, суверенитетът се обсъжда в контекста на кондоминиумите и международните градове (градове-държави). Нито една от двете идеи за обществена организация не се радват

на мащабна употреба в човешката история. Когато говорим за международни градове, историята познава само един подобен пример: Данциг, в междувоенния период. Причината за това е много проста: трудности в поддържането. Споменаването на тези формации в дисертацията се дължи на две причини. Първата – отново – е очевидна: възможно най-пълна дискусия на идеята за суверенитета. Втората е, че тези редки примера за суверенитет можеха да се приложат като възможни решения на косовския конфликт, нещо, което за съжаление не стана, поне не в публичното пространство.

Глава втора е озаглавена „Балкански национализми“. Тя съдържа общ преглед на балканския регион. Както се очаква, началото на главата (първите две подглави) се занимават с историята на региона. Първата подглава представлява преглед на историята на Османската империя. Петте века османско управление имат дълбоки последствия за целия регион. Втората подглава отново е исторически насочена, но се занимава с конфликтите около идеята за „Велика Албания“ и по-специално Косово.

След преглед на историята на района, изследването се спира на други примери за „велики нации“ на Балканите. Конфликтът в Косово през 1999 година е предшестван от няколко други въоръжени конфликта – Хърватия и Босна и Херцеговина. И двата конфликта ако не напълно, то в голяма степен са мотивирани от желанието за национално окрупнение, в този случай на „Велика Сърбия“ и „Велика Хърватия“. В района съществуват и други нации с териториални претенции към бивша Югославия. Една от тях е „Велика България“, която би включила в териториалните си граници част, а вероятно и цялата, Македония. „Велика Унгария“ би включила част от Войводина, понастоящем в Сърбия, както и части от Румъния, Словакия и Украйна. Няколко други „велики нации“ също имат териториални претенции в района. Например „Велика Румъния“ би включвала част или цялата Молдова. „Велика Гърция“ от своя страна би включвала част или целия Кипър и би предявявала претенции към територии, които днес попадат в Турция.

Последната подглава от глава Втора разглежда развитието на идеята за „Велика Албания“. Първата ѝ подглава се занимава с историята на „Велика Албания“. Както бе споменато и преди, Албания – подобно на другите части на Балканите – е под Османско управление над четири века. Едва след оттеглянето на отоманската империя и появата на независими държави се създават условия за възникване на идеята за „Велика Албания“. По

това време самата Албания все още не е независима държава, защото това става чак през 1912 година. Според много албанци, както вече беше посочено, територията на новосформираната държава е само половината от това, което тя би трябвало да бъде. Те, както сред живеещите в новата Албанска държава, така и извън нея, посочват множество части на територията на Сърбия, Черна гора и Гърция, в които населението е предимно албанско, и такива, в които албанското население е мнозинство. Това е и в основата на албанския национален въпрос. През 1912 година обаче новосформираната албанска държава е твърде слаба, за да може да инкорпорира допълнителни територии.

Третата част от тази подглава разглежда идеята за „Велика Албания” по време на комунизма. След Втората световна война и в Югославия, и в Албания се установяват комунистически режими. Въпреки това, в сравнение с другите режими в Източна Европа, тези две правителства стоят на противоположните краища на комунистическия спектър. И двете държави не членуват във Варшавския договор, което означава, че не са под съветска окупация. По времето на комунистическото управление перспектива за „Велика Албания” дори не се обсъжда.

Последната част от тази подглава е посветена на периода след падането на комунизма.

През този период първият бурен конфликт между етническите албанци и етническите сърби в Косово се състои в 1989 година. Той обаче е твърде малък в сравнение с последвалите конфликти между различните славянски групи по-късно. Тези конфликти отново касаят създаването на „велики нации“, в случая „Велика Сърбия” и „Велика Хърватия”. Конфликтът в Косово, избухнал през 1999, впоследствие става един от най-важните въпроси на евроатлантическата политика.

Последната част от Глава втора съдържа преглед на съставните части на „Велика Албания”. Първата подчаст касае самата Албания. Дотолкова доколкото Албанската република не е част – от „Велика Албания”, тя все пак е важно да бъде спомената в изследването.

Най-важната част от „Велика Албания” е Косово. За това има няколко причини. Първо, в Косово има повече етнически албанци, отколкото в която и да било друга част на „Велика Албания”. Второ, 90% населението на Косово е от албански произход, което

означава албанско мнозинство. И трето, и може би най-важно, независимостта на Косово е призната от повечето страни-членки на НАТО и ЕС. Струва да се отбележи, че Косово не е единствената част от Сърбия със значително албанско мнозинство: етнически албанци има и в Прешевската долина в южна Сърбия, на границата с Косово и Македония.

Втората най-важна част е Македония. Отново, за това има няколко причини. Първо, албанското малцинство в Македония е второто по големина такова във „Велика Албания“ след Косово. Освен това, гражданите от албански произход са далеч най-голямото и значително малцинство в Македония. Още повече, че подобно на Косово, конфликт между славянското население и албанското малцинство имаше и Македония. Не на последно място, Македония е единственото място, освен Косово, където претенциите за сецесия са били сериозно обсъждани.

Четвъртата подчаст е посветена на албанското етническо малцинство в Черна гора. Независимо от това, че процентът на етнически албанци като част от цялото население на Черна гора е твърде малък, те представляват мнозинство в определени енклави в близост до границата с Албанската република. Вижда се, че повечето от съставните части на „Велика Албания“ се съдържат в рамките на бивша Югославия. Албанско малцинство обаче съществува и в северна Гърция. В този случай то обаче е преобладаващо асимилирано в гръцката общност и говори гръцки език. Следователно потенциален конфликт в североизточна Гърция по албанския въпрос е много малко вероятен.

Последната част на тази глава разглежда албанските общности извън Балканския полуостров. Най-важната за отбелязване е тази в Сицилия, Италия. Албанската общност там възниква в резултат от бягството на етнически албанци от отоманското нашествие. Много от представителите на общността говорят стар диалект на албански от времето на напускането им. Съществуват и други малки албански общности и на други места в Европа, но тъй като вероятността те да бъдат включени в териториални претенции е минимална, в настоящото изследване им е отделено място само с оглед на пълнотата на изследването.

Глава трета разглежда идеята за „Велика Албания“ в международния контекст, а именно как основните международни сили се отнасят към този въпрос. По понятни

съображения в този преглед не са включени онези балканските държави, чиито позиции са очевидни.

Първата подглава е посветена на Съединените Американски Щати. Известна е водещата роля на САЩ по този въпрос. Основната причина за това е водената от САЩ кампания срещу Сърбия през 1999 заради Косово. САЩ е и сред първите държави, която призна косовската декларация на независимост. Тук е важно да се отбележи, че САЩ не подкрепя присъединяването на Косово към Албания, както и териториалните претенции на „Велика Албания” към други държави.

Втората подглава разглежда позициите на страните-членки на Европейския съюз. Важно е да се отбележи, че ЕС няма обща политика по въпроса на косовската декларация за независимост, предимно заради различните възгледи на 27-те държави членки. Към момента Косово се признава за независимо от 22 от 27-те членки на съюза, вкл. от петте най-големи държави-членки. Много от тези държави настояват Сърбия да приеме независимостта на Косово като условие за членство, а дори и за започване на процедура по членство в ЕС. Малко - ако изобщо някои - от тези държави подкрепят независимост за албанското малцинство в Македония в частите, където то е мнозинство. Подобно на САЩ, малко - ако изобщо някои - от държавите в ЕС биха подкрепили присъединяването на Косово към Албания. Петте държави от ЕС, които не признават косовската независимост, са Испания, Гърция, Кипър, Словакия и Румъния.

Основната причина за това е загриженост, че едно независимо Косово би създавало прецедент по отношение на други части и райони с потенциално сецесионистки стремежи. Испания изпитва опасения относно баския район, докато Словакия и Румъния се тревожат относно унгарските си малцинства и евентуалното им желание да се отделят от сегашните държави и да се присъединят към Унгария. За разлика от останалите четири държави, Кипър е фактически разделен на две части, северната от която е под турска окупация от 1974 година. Гърция, която е бивш съюзник на Югославия и подкрепя Кипър, има две основателни причини да се противопоставя на независимо Косово.

Друга важна по отношение на идеята за „Велика Албания” държава е Русия. Това е и фокусът на третата подглава. Руската позиция по отношение на идеята за „Велика Албания” е

обратна на тази на САЩ. Русия силно се противопостави на военната кампания срещу Сърбия през 1999. Тя също отхвърля декларацията на независимост на Косово. По време на преговорите, последвали края на Косовската война, Русия е най-силният поддръжник на Сърбия. Освен дългогодишното съюзничество, двете държави са обвързани по славянска и православна линия. Русия продължава да счита Косово за част от Сърбия.

Четвъртата подглава разглежда и позицията на съседните страни на Балканския полуостров относно независимостта на Косово. В някаква степен техните възгледи вече бяха упоменати, и по-специално на страните, които вече са членки на ЕС. Турция, която не е член на ЕС, подкрепя косовската декларация на независимост.

Освен досега упоменатите позиции на основните сили по отношение на косовската декларация, тази глава също разглежда въоръжените конфликти в Косово и Македония. Петата подглава касае конфликта от 1999 г. в Косово, като се започва от историческите корени на конфликта и насилието в Косово през 1981 и 1989 г. Следва отделна част, която разглежда конфликта през 1999 г. и последствията от него.

Може би най-интересната част от настоящата дисертация е третата част от тази подглава. Тя се занимава с **възможностите за разрешаване на спора относно статута на Косово**. С оглед на декларацията на косовската независимост е малко вероятно, че някои от тези възможни сценарии ще бъдат подложени на реално обсъждане, но могат да бъдат разгледани с оглед на пълнотата на изложението и теоретичното им значение.

Първият разглеждан сценарий е широка автономия за Косово в рамките на Сърбия. Преди обявяването на косовската декларация за независимост това е и сценарият, предлаган и желан от Сърбия, а и за който тя все още настоява. Вероятността за осъществяването му обаче е близка до нулевата, с оглед на разпознаването на Косово като независимо от САЩ, Турция и 22 от 27-те членки на ЕС.

Вторият сценарий е този на независимо Косово. Той бива подкрепян от населението на Косово, но това поставя Сърбия в ощетена позиция.

Третият сценарий е за независимост за по-голямата част на Косово и оставане на малка част от него под сръбско управление. Независимо от това, че този сценарий евентуално

би донесъл някакво помирение между страните, той никога не е обсъждан и среща съпротива от някои от страните членки на НАТО и ЕС. С оглед на сръбската подкрепа за независимостта на Косово, той все още може да бъде обсъден, стига косовското правителство да е достатъчно отворено да обмисли подобно предложение, в замяна на, да речем, Прешевската долина, която понастоящем е в Сърбия.

Четвъртият сценарий е присъединяване на Косово към Албания, или напълно, или с известна автономия. Според идеята за „Велика Албания“ косовската независимост не е достатъчна, то трябва да се присъедини към Албания. Същото важи за западните части на Македония, населени с етнически албанци. Този сценарий среща силна съпротива у САЩ и другите основни световни сили, вероятно по причини, че това би довело до промяна на границите в Югоизточна Европа и допълнително антагонизиране на Сърбия. Не е ясно доколко това би било проблем за сърбите, при условие, че на Сърбия бъдат оставени доминираните от етнически сърби части на Косово.

Петият възможен сценарий е за кондоминиум. Както беше посочено по-рано, кондоминиум е форма на държавно устройство, при което две или повече държави си поделят управлението върху определена територия. Подобни формации са рядкост, точно поради трудностите при поддържане на управлението. Ако Косово е кондоминиум, Сърбия и Албания биха си споделяли управлението над него. Подобно споразумение би могло да бъде изгодно и за двете страни.

Шестият възможен сценарий е Косово под международно управление. Подглавата върху суверенитета обсъжда феномена на международните градове. Както бе споменато по-горе, единственият пример за подобно управление е Данциг в периода между двете големи войни. В този случай Косово, което надхвърля размера на един град, би било международна провинция. Администрирането на Данциг се извършва от Обществото на народите. Няколко международни организации биха могли да бъдат ангажирани с администрирането на Косово, като най-очевидните са НАТО и ЕС.

Шестата подглава се занимава с конфликта в Македония през 2001. По своята сериозност той е по-малко съществен от този в Косово. За разлика от косовския конфликт две години по-рано, в македонския конфликт няма директна намеса на други сили, а

международната общност е много по-малко склонна да подкрепи албанското малцинство. Подглавата приключва с кратка част, посветена на възможните разрешения на конфликта, като отдава приоритет на постигнатото през 2001 година споразумение в Охрид и как то се прилага.

Седмата подглава на Глава трета разглежда интеграцията на балканските държави в евроатлантическите структури, със специален фокус върху Албания и съседните ѝ държави с албански малцинства. Присъствието на НАТО и ЕС на балканския полуостров датира от десетилетия, с членството на Турция в НАТО и на Гърция в двете организации. Допълнително разширяване на евроатлантическото членство бе невъзможно на Балканите по време на Студената война заради комунистическите режими в останалите страни. Едва падането на комунизма през 1989 направи възможна интеграцията на други държави в евроатлантическите структури.

Що се касае и до двете организации, балканските страни не са единствените постигнали членство посткомунистически държави. И НАТО, и ЕС се разширяват с нови членки в лицето на централноевропейските държави като Полша, Чехословакия и Унгария. Последваха България и Румъния. В Западните Балкани, страните от бивша Югославия може би щяха да бъдат в една от тези вълни на разширение, или дори в първата - ако то не беше възпрепятствано от конфликтите в района. Словения е единствената държава от бивша Югославия, приета с първата вълна на разширяване на ЕС и НАТО.

Първите вълни на разширение и на двете организации покриват едни и същи десет държави от Централна и Източна Европа. Западните Балкани са планирани за следващото разширение на ЕС. НАТО вече има трета вълна на разширение на изток, с допускането на Хърватия и Албания до членство. Македония е получила уверения за покана при постигане на съгласие с Гърция относно името ѝ. Черна гора и Босна изразяват желание за членство в НАТО. За Сърбия, подобно желание и за в бъдеще изглежда твърде малко вероятно. За Косово е твърде рано да се правят предположения относно бъдещи намерения за членство в организацията. Накратко, при разширение на НАТО на изток (след евентуалното приемане на Македония), всички държави с потенциални части на „Велика Албания” ще бъдат членки на организацията. Важно е все пак да се отбележи, че част от „Велика Албания” е на сръбска територия, а за Сърбия вероятността да влезе в НАТО е минимална.

Що се касае до Европейския съюз, разширяването към Западните Балкани едва сега започва. Хърватия, която през декември 2011 г. сключи предприсъединителния си договор, вероятно ще получи пълноправно членство през 2013. Сред останалите държави с албански малцинства, само Македония има статут на кандидат. Черна гора, Албания и Сърбия са направили постъпки за членство и се очаква да им бъде даден кандидатски статус. Подглавата завършва с преглед на процеса на евроатлантическа интеграция за Албания, Македония и Черна гора.

На основание на изложеното досега, е възможно да се направят някои **изводи**. Именно те се съдържат в Заключението. Основният им фокус е върху това какво съставлява една нация и върху дихотомията между национално самоопределение и териториален интегритет, с оглед на декларацията за независимост на Косово. Заключенията относно това какво съставлява една нация и национална държава се намират на страница 165:

Първите разгледани в това изследване идеи касаят термините "нация" и "национална държава". Както беше показано, съществува известна неяснота относно точните параметри, съставляващи "нация". За целта се използват няколко критерия, чието наличие обикновено позволява на една обществена формация да се счита за нация. Най-честите от тях са географски, езикови, религиозни, на основата на общ расов/етнически произход, обща история и споделен набор от ценности. Според концепцията за национална държава, всяка нация заслужава собствена държава. Отново по тази концепция, съществуват териториални части, за които националната държава се счита в правото си да ги притежава, дори населението им да не се състои от съществена бройка представители на съответната национална общност. За сметка на това всяка национална държава има правото да притежава, в рамките на своята територия, всички членове на националната си общност.

Независимо от това, че идеята за националната държава е водила до конфликти в миналото, тя има известни преимущества и като цяло е положителна. Това налага необходимостта да се ползваме от привилегиите, предоставени ни от националната държава, докато минимизираме негативните последствия.

Друг основен теоретичен постулат е този на суверенитета. При все няколкото различни аспекти на суверенитета, разгледани в настоящото изследване, първият и най-

важният е дихотомията между самоопределение и териториален интегритет. Достигнатото заключение е, че независимо от това, че и самоопределението, и териториалният интегритет са важни и заслужават да бъдат уважавани, това не винаги е възможно едновременно. Международната общност твърде често не успява да прилага и двете идеи систематично. Косово далеч не е единственият случай, особено сравнено с други отцепили се от държави региони в Източна Европа. Тук е важно да се отбележи, че желанието на Косово за отделяне от Сърбия е легитимно, но не уникално, и валидно в същата степен, в която Сърбия настоява да си запази Косово. Настоящото изследване счита, че международната общност е направила съществена грешка в признаването на Косово на основата на уникалност, пренебрегвайки протестите на Сърбия. Дори Косово да беше уникален случай, е наивно да се вярва, че това няма да повлияе на други сецесионистки движения.

На края в Заключението се разглежда регионалната интеграция и какъв отговор може да бъде предложен от членството на целия регион в Европейския съюз, а конкретния извод е формулиран на страница 173:

Вероятно този конфликт можеше да бъде избегнат, ако целият Балкански полуостров беше част от Европейския съюз. В резултат на това, отговорът на ЕС на въпроса дали Косово трябва да бъде допуснато да се отдели от Сърбия би бил за запазване на статуквото до постигане на членство за всички държави от региона, след което важността на дебата щеше значително да намалее. В този случай е исторически жалко, че членството в ЕС не можеше да бъде постигнато по-бързо. Дори в бъдеще, когато целият район бъде напълно интегриран в ЕС, настоящият дебат би изглеждал безсмислен заради все по-малкото значение на националните граници.

Научни приноси на дисертацията

- Настоящото изследване е оригинално за това, че то е първото, което изследва същността и динамиката в развитието на идеята за „Велика Албания”. Прави опит за анализ на основните фактори (вътрешни и външни), които водят до възникването и съвременното актуализиране на тази идея. Търси и отговор на въпроса, как тя може да повлияе на останалите райони със сецесионистки стремежи на Балканите и в Европа. То е и първото, което предлага подробен анализ на това как правото на сецесия се прилага към идеята за „Велика Албания”.
- Оригинален елемент се съдържа и в разработването на няколко възможни "творчески" сценария за разрешаване на споровете около декларацията за независимост на Косово. Най-важни сред тях са предложенията за споделено управление (кондоминиум) между Сърбия и Албания, или за международна провинция под управлението на международна организация, сред които Европейският съюз е най-очевидният кандидат. Другият възможен "творчески" сценарий предлага разделение на Косово между Сърбия и Албания. За съжаление нито един от тях не е бил обсъждан широко и активно досега, и вероятността да бъде поставен на масата за преговори е твърде ниска.
- Като трети принос на настоящето изследване може да се разглежда и систематизирането на позициите на основните международни фактори спрямо идеята за „Велика Албания”. Разбира се в много други изследвания се разглежда тяхната позиция относно конфликтите, възникнали от разпадането на Югославия и по-специално в Косово. В настоящата дисертация обаче е изведен друг акцент, свързан най-вече с потенциалната възможност за допълнителното им активизиране, която се съдържа в идеята за „Велика Албания” и отношението на водещите международни фактори и съседните държави към тази идея.

Публикации, свързани с темата на дисертацията

5 статии на английски език, които са по темата на дисертацията.

1. **After Kosovo, Europe's Other Break-away Regions** – 31 стр.
2. **The Greater Nations of the Balkan Peninsula** – 25 стр.
3. **Possible Final Settlement Scenarios For Kosovo** – 17 стр.
4. **The Current State of Conscription** – 16 стр.
5. **The Need for a CEDAM** – 17 стр.

Статиите могат да бъдат намерени на сайта на НБУ, библиотека, Научния електронен архив (eprints.nbu.bg),

Съобщение на английски език, предложено за публикуване в международното списание National Coalition For Men (NCFM), на тема:

6. **The Blood Feuds of Northern Albania**